

Karl-Herman Forsslund

In memoriam

AV CARL H. LINDROTH

Den 25 januari 1973 avled i Stockholm professor Karl-Herman Forsslund i en ålder av 72 år.

Han var dalkarl av födsel, uppfostran och sinnelag, son till författaren Karl-Erik Forsslund, född i Ludvika den 24 november 1900 och uppväxt vid Brunnsviks Folkhögskola, som hans far hade grundlagt. På läroverket i Falun blev han klasskamrat med Bo Tjeder, grunden till en livslång vänskap och ett nära samarbete inom entomologin. Detta har Karl-Herman vackert skildrat i en hyllningsartikel till sin vän i denna tidskrift (1971). Av stor

betydelse för dem bägge var, att Einar Klefbeck 1916 blev adjunkt vid Falu Läroverk. Han hade dem visserligen aldrig som elever men uppmuntrade dem i deras entomologiska intressen.

Efter studentexamen 1920 började Karl-Herman omedelbart sina studier i Uppsala, och att de biologiska ämnena skulle inta första platsen, tycks han aldrig ha tvekat om. Sin fil. mag. tog han 1925, fil. lic. 1937, och han disputerade för doktorsgrad i zoologi 1943.

Redan före licentiatexamen, år 1928, blev

han anställd som extra assistent under Ivar Trägårdh på den entomologiska avdelningen av Statens Skogsförsöksanstalt, som senare införlivades med Skogshögskolan. På dessa institutioner tjänstgjorde han sedan oavbrutet till pensioneringen, blev försöksledare 1944, docent 1946, och laborator 1962. Följande år fick han professors namn.

Karl-Herman Forsslund var under hela sitt liv en av landets mångkunnigaste entomologer och bland annat en sällsynt skicklig fältbiolog. De första publikationerna handlade i själva verket inte om insekter utan om högre djur, från Lappland och norra Dalarna (1924, 1926). Han var en entusiastisk deltagare i den inventering och kartläggning av Dalarnes insektsfauna, som Einar Klefbeck tagit initiativet till.

I det sammanhanget berättade han, hur han en gång längst uppe i Dalarna kommit över gränsen till Norge och där fått se ett flygande exemplar av det sällsynta nattflyet *Anarta richardsoni*, som då ännu ej var känt från Dalarna. Det måste ha varit en patetisk syn, om man fått bevittna, hur den unge entomologen — ihärdigt men förgäves — sökte schasa fjärilen till rätt sida av gränsen.

Så småningom måste även denne allätare med naturnödvändighet specialisera sig, men detta skedde, typiskt nog, på ett högst allsidigt sätt. Hans första — och sannolikt även största — kärlek var till nattsländorna, Trichoptera. Deras systematik och utbredning, främst i Skandinavien, har han behandlat i en lång rad uppsatser, med början 1928. Dessutom bearbetade han materialet av dessa insekter från den svensk-kinesiska expeditionen 1927—30 och beskrev därifrån ett stort antal nya arter (Ark. f. Zool. 1935).

Redan tidigt uppställde Karl-Herman som mål att skriva en fullständig svensk Trichoptera-fauna, t.ex. inom ramen för »Svensk Insektsfauna». Gång på gång sköt han emellertid detta företag på framtiden, och olyckligtvis efterlämnade han inte ens något sammanhängande tryckfärdigt manuskript. Däremot var bildmaterialet i det närmaste fullständigt. Dessutom skrev han, tillsam-

mans med Bo Tjeder, Trichoptera-delen i *Catalogus Insectorum Sueciae* (Opusc. ent. 1942).

En av anledningarna till att Trichoptera-faunan sköts åt sidan, var naturligtvis, att tjänsten vid Skogsförsöksanstalten medförde helt andra arbetsuppgifter, särskilt biologiska undersökningar av skogsskadedjur, t.ex. bland vissa vivlar och andra skalbaggar, men i synnerhet på barrätande Tenthredinider (växtsteklar) av släktet *Diprion* och närstående, vilkas levnadssätt och skadegörelse han ingående studerade.

Särskilt på senare årtionden intresserade sig Karl-Herman starkt för myror och publicerade i Ent. Tidskr. (1947, 1949, 1957) en serie korta artiklar under rubriken »Svenska myror», 1—19. Här behandlas främst de olika arternas biotopval. Särskilt värdefullt var, att han sammanställde alla säkra svenska utbredningsuppgifter i serien *Cat. Ins. Suec.* (Opusc. ent. 1957).

Hans verkligt bestående insats på forstentomologins område var studierna över markfaunan. Dessa hade redan före 1930 påbörjats av Ivar Trägårdh, och 1932 utgav de båda tillsammans (Medd. Skogsf.-anst. 27) en uppsats om metodiken vid sådana undersökningar.

Som konkret undersökningsområde utvalde Forsslund sedan två skogliga försöksgårdar nära Degerfors i Västerbotten och genomförde där med stor energi en inventering av den lägre markfaunan inom olika skogstyper. Detta blev hans doktorsavhandling av 1943, »Studier över det lägre djurlivet i nordsvensk skogsmark» (Medd. Skogsf.-anst. 34: 1).

Proven från Degerfors behandlades enligt de metoder, som beskrivits i arbetet från 1932 (med I. Trägårdh), och miljöfaktorerna registrerades noggrant. Resultaten, i form av antalet insamlade arter, var överraskande rika, men ännu mera deras abundans, särskilt för Acariderna. En mera utförlig förteckning på de insamlade arterna publicerades i samma skriftserie (34: 5) två år senare.

Av särskilt stor praktisk betydelse bland doktorsavhandlingens resultat är fastställandet av den lägre faunans betydelse för ämnesomsättningen i marken. Främst gäller detta djur, som lever av svampmycel och därigenom påskyndar kväveomsättningen, dvs. Oribatiderna, en del andra kvalster och i viss utsträckning Collembolerna. Även om dessa synpunkter anlagts även av tidigare forskare, måste Forsslund's stora avhandling på grund av materialets omfattning och noggrannheten i bevisföringen betraktas som ett pionjärarbete. Den följdes av flera smärre uppsatser inom samma ämnesområde, bl.a. rörande hyggesbrännings inverkan på markfaunan, som dock tyvärr bara sammanställdes som ett förelöpande meddelande till Nordiska Entomologmötet 1950.

Undersökningarna om markfaunan var mycket mångsidigt upplagda, men undan för undan kom Karl-Herman att alltmera intressera sig för en bestämd djurgrupp, inom denna, de s.k. hornkvalstren, Oribatiderna. Det första arbetet om deras taxonomi kom 1941 (Festskr. Sven Ekman) och följdes av en hel rad smärre revisioner och nybeskrivningar av arter. Dessförinnan hade han som förarbete till doktorsavhandlingen (bl.a. Medd. Skogsf.-anst. 31. 1938) med stor noggrannhet studerat Oribatidernas näringsbiologi och genom preparation av tarminnehållet fastställt, att normalt svamphyfer utgör dessa djurs viktigaste föda.

Fast Karl-Herman, åtminstone med *en* sida av sitt väsen var något av en enstöring, hade han ofta stor glädje av människors sällskap. I Entomologiska Föreningen spelade han en betydande roll. Han var medlem av styrelsen sedan 1954 och vid sin död dess vice ordförande. Det var bl.a. han, som tillsammans med mig tog initiativet till »Entomologbladet», ett slags ungdoms-supplement till Tidskriften; men tyvärr upplevde den bara tre årgångar (1937—39).

Karl-Herman Forsslund var en i bästa

mening charmerande människa, som intill senaste år både till utseende och väsen behöll en smittsam pojkaktighet. Han hade mycket av konstnär i sig. Han såg inte naturen enbart som en väv av logiska sammanhang, utan upplevde den som en harmoni av högre dignitet, som något av ett mysterium. Flera av hans uppsatser, särskilt om Dalarne, vittnar om hans djupa känsla för naturvården.

I all sin äkthet var han också något av en skådespelare: med röst och minspel kunde han härmas på ett alldeles dråpligt sätt. Då han sjöng med sin vackra baryton, helst gamla visor från Dalarne, skedde det med största inlevelse, som föga stördes av att han för det mesta kom ihåg texten bara till första versen.

Han var inte alltid i harmonisk sinnesstämning. Man kunde märka en viss oro, som ökade efter det att hans älskade hustru Dagmar dött 1967. Detta var säkerligen den innersta orsaken till, att han fick allt svårare att samla sig till större arbeten, t.ex. taxonomiska revisioner eller faunor. Men det måste samtidigt sägas, att allt han lyckades utarbeta i tryckfärdigt skick var av högsta vetenskapliga kvalitet. Han var en man med stor självkritik.

En bidragande orsak till att Forsslund's efterlämnade produktion inte ger ett fullt uttryck för hans stora kapacitet som biologisk forskare, var ytterligare hans fullkomliga avsaknad av personlig fåfänga. När han med smittsam entusiasm berättade om någon iakttagelse eller ett problem som borde lösas, var det aldrig tal om, att han *själv* gjort något märkvärdigt — det var bara fråga om, att saken skulle klaras upp, vem som än gjorde det.

Karl-Herman var en dementi på det ibland hörda påståendet, att den som inte har några fiender, inte heller kan få några riktigt nära vänner. Han hade många sådana, och han hade förmågan att ge uttryck åt sin varma tillgivenhet. Vi saknar honom mycket.